

регулювання економіки, економіка природокористування та організація виробництва. – Суми : Вид-во СумДУ, 2002. – № 1–2. – С. 46–54.

8. Забарная Э. Н. Инновационно-инвестиционная система: методология формирования и развития : [монографія] / Э. Н. Забарная, С. К. Харичков. – Одесса : Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2002. – 140 с.

Надійшла 03.03.2011

УДК 330.3

О. В. БІЛОБРОВА, В. В. ГАРКУША

Український державний хіміко-технологічний університет, м. Дніпропетровськ

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Подальші структурні зрушення світової економіки супроводжуватимуться посиленням ролі інноваційних складових, розширенням ринку інформації та знань як факторів виробництва. Виходячи із поточного стану України в світовому трансформаційному процесі у статті дано оцінку структурним зрушенням у національній економіці, в контексті світового досвіду, з метою характеристики інноваційності розвитку країни.

The further structural shifts of world economy will be accompanied by strengthening of a role innovative compound, expansion of the market of the information and knowledge as manufacture factors. Proceeding from a current condition of Ukraine in world transformational process in article structural shifts in national economy, in a context of world experience, for the purpose of the characteristic country developments are estimated.

Ключові слова: економіка, структурні зрушення, інновації, розвиток, прогресивні технології, інформація, знання, стратегія, науково-технологічний потенціал.

Вступ

Ефективна структура економіки, що відповідає соціально-орієнтованій моделі економіки ринкового типу і базується на використанні як конкурентних переваг країни у світовому поділі праці, так і економічних переваг міжнародної інтеграції (кооперації), є гарантом незалежності будь-якої країни і запорукою її динамічного розвитку.

Структурні зрушення в економіках сучасних розвинених країн стали тими факторами, що зумовили перехід від індустріальної до постіндустріальної стадії розвитку економіки, а також перетворили науково-технічний прогрес на основне джерело економічного зростання.

Специфіка інноваційної моделі розвитку полягає в тому, що вона прискорює структурні зрушення, сприяє перерозподілу ресурсів на перспективні напрямки суспільно-економічного розвитку; поліпшує статус країни в глобальній економіці та підвищує її конкурентоспроможність.

Відновлення економічного зростання без активізації його інноваційної складової веде в економіці, яка характеризується значною ресурсодефіцитністю, до поступового вичерпання резервів екстенсивного зростання і економічної депресії.

Отже, інноваційний розвиток можна охарактеризувати як процес структурного вдосконалення національної економіки, який досягається переважно за рахунок практичного використання нових знань для збільшення обсягів суспільного виробництва, підвищення якості суспільного продукту, зміцнення національної конкурентоспроможності та прискорення соціального прогресу.

Поглиблення структурних диспропорцій в Україні потребує виявлення глибинних причин, що їх породжують і посилюють. Таким чином, особливої актуальності в сучасних умовах господарювання набуває дослідження закономірностей структурних зрушень у національній економіці, як в контексті світового досвіду, так і з урахуванням національних особливостей трансформаційного періоду, з метою характеристики інноваційності розвитку країни.

Основний розділ

У творчому доробку представників української економічної науки за останній період з'являється чимало фахових робіт, предмет розгляду яких зводиться до наукового аналізу шляхів розв'язання проблеми інноваційного зростання економіки [1–3]. Фахівцями [4] розроблено методологію рейтингових порівнянь успішності структурних перетворень на шляху формування постіндустріальної структури економіки та побудови економіки знань. Критерії оцінки перетворень угруповано в чотири групи: створення і поширення знань, інформаційна економіка, глобалізація економічної діяльності, продуктивність та структура економіки.

Разом з цим, питання оцінювання інноваційності розвитку національної економіки вимагає, на наш погляд, особливого підходу – першочергову увагу треба приділити змінам у технологічній структурі економіки, яка відображає розподіл економічних ресурсів між сферами застосування інноваційних, традиційних та застарілих технологій.

Структурна перебудова української економіки передбачає проведення масштабних реформ - на

жаль, на це сьогодні не вистачає ані коштів, ані експертної бази, ані політичної волі керівництва країни для їх здійснення. Спробуємо розглянути це ствердження більш докладно.

В Україні, як і у інших країнах, структурні зрушення в економіці не можливі без великих фінансових ресурсів. Тільки для зміни структури економіки на 1% необхідні капіталовкладення, еквівалентні 2-3% ВВП, що вітчизняна економіка самогужки собі не може дозволити. [5] Без залучення масштабних інвестицій перехід до постіндустріальної стадії розвитку і нового сучасного технологічного способу виробництва не можливий. Саме тому все більше країн беруть на озброєння стратегію розширення масштабів наукової та інноваційної діяльності по відношенню до розмірів ВВП. Витрати на науково-дослідні і дослідно-конструкторські і роботи у ВВП в деяких країнах світу по даним аналітичного звіту [6], надано у таблиці 1.

Таблиця 1

Витрати на науково-дослідні роботи у ВВП в деяких країнах світу

Країна	Витрати на НДДКР* у ВВП, %	
	2009 рік	прогноз на 2020 рік
США	від 2 до 3	3
Японія	від 2 до 3	3,5
ЄС	2	2,3
Південна Корея	від 1 до 2	3
Росія	менше 1	2,25
Індія	менше 1	2,4
Кітай	від 1 до 2	2,5
Ізраїль	4,3	4,5
Україна	менш 0,4	1,5

Тобто і у цьому питанні наша країна залишається аутсайдером.

Для України, як і для більшості країн СНД, на сучасному етапі розвитку характерна залежність економічного росту від експорту сировини й продукції з низьким ступенем переробки й, відповідно, з низьким ступенем додаткової вартості. Інновація нерідко зводиться до часткового вдосконалення існуючої техніки, технології, організації й керування виробництвом, щоб забезпечити випуск продукції, що користується попитом. Ризик втратити ринки збуту сьогодні змушує збільшувати випуск продукції неналежної якості на застарілому обладнанні з використанням далеко не сучасних технологій. Торік найпоширенішим напрямком інноваційної діяльності в Україні було освоєння нових видів продукції переважно споживчого характеру, а не впровадження нових прогресивних технологій або заміна застарілих основних фондів (табл. 2).

Таблиця 2

Інноваційна активність промислових підприємств України

Рік	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками						
			дослідження і розробки	у тому числі		придбання нових технологій	підготовка виробництва для впровадження інновацій	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, пов'язані з впровадженням інновацій	інші витрати
				внутрішні НДДКР	зовнішні НДДКР				
	%		Млн.грн.						
2007	14,2	10850,9	986,5	793,6	192,9	328,4	X	7471,1	2064,9
2008	13,0	11994,2	1243,6	958,8	284,8	421,8	X	7664,8	2664,0
2009	12,8	7949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	X	4974,7	2012,6

Інноваційна активність промислових підприємств України з року в рік зменшується, як і загальна сума грошових витрат за напрямками інноваційної діяльності.

Світові тенденції у інноваційній сфері такі, що, навіть за умов кризи, розвинуті країни особливу роль приділяють стимулюванню інноваційної діяльності. Зокрема, у Канаді надаються державні гарантії щодо кредитування НДДКР, здійснюється безпосереднє державне фінансування НДДКР. У Японії

здійснюється бюджетне субсидування і пільгове кредитування державних корпорацій, дослідницьких центрів, які проводять НДДКР спільно з приватними компаніями. У Німеччині надається фінансова підтримка розвитку довгострокових і ризикових досліджень у ключових сферах науково-технічної і виробничо-господарської діяльності. У якості непрямих методів регулювання інноваційної діяльності використовують податкові пільги в Японії, США, Канаді, Франції, Великобританії.

Україна: наприкінці січня – на початку лютого 2011 р. урядовці активно робили заяви про залучення інвестицій, орієнтованих на інновації. Спробуємо дати оцінку цим заявам. Новим податковим кодексом передбачено одну єдину пільгу для реалізації усіх інноваційних проектів (окрім "пільг" конкретним проектам, типу "енергія сонця") – пільга з перерахування на спеціальний рахунок учасника науково-технологічного парку 50% суми ввізного мита на обладнання. Виходить, для ввезення імпортного обладнання (на виконання інноваційного проекту в Україні її резидентом) хоч якась, але пільга є; а на інноваційний проект, створений вітчизняним винахідником, профінансований вітчизняним інвестором, апробований в українських науково-дослідних інститутах, жодної? Безсумнівно, поки зарано стверджувати про інноваційну спрямованість структурних зрушень вітчизняної економіки. Адже, новим податковим кодексом, насправді, не передбачено стимулюючих факторів розвитку інноваційної економіки країни.

В Україні все ще низький рівень технологічного розвитку. Хоч і існують наукові школи, але немає умов для перетворення вже існуючих науково-технічних досягнень в об'єкти економічних відносин. Разом з цим, Україна має гідний рівень в певних областях науки і техніки. Це фундаментальна наука, визнані наукові школи, космічні технології. Україна виробляє ракети, літаки й супутники, судна й сучасну зброю.

На наш погляд, у майбутньому необхідно вирішити існуючу проблему формування прогресивних інноваційних структур – створення систем раціональних центрів науково-технологічного та інноваційного розвитку, формування джерел фінансування наукових досліджень і розробок та інноваційної діяльності, створення регіональних центрів трансферу високих технологій. Головний фінансовий інструмент науково-технічної політики – це використання державного бюджету, тому, необхідна активізація державної інноваційної політики з метою розвитку всіх видів виробництва на створення і широке використання високопродуктивних технологій, машин, матеріалів. На сьогодні в Україні вкрай необхідна розробка правової бази для концентрації державних ресурсів на провідних напрямках науково-технічного оновлення виробництва та виготовлення конкурентоздатної наукоємної продукції. Тому об'єднання ланок «наука» і «виробництво» – головне завдання поширення інноваційної діяльності. В більшості розвинутих країн світу технопарки – це основні елементи інфраструктури, що забезпечують функціонування інноваційної моделі національної економіки, щодо яких органи державної влади забезпечують особливу економічну політику, яка включає надання податкових та кредитних пільг, цільове фінансування окремих інноваційних розробок, державне замовлення на інноваційну продукцію. Тобто оподаткування підприємств, що втілюють нові технології повинно мати сприятливий характер. Кредитна політика держави і банківських структур щодо таких підприємств повинна мати пільговий характер щодо умов і строків кредитування.

Результати дослідження

Значне відставання України в соціально-економічному та науково-технічному розвитку від розвинутих країн світу робить необхідність структурних зрушень в економіці неодмінною умовою збереження економічного та політичного суверенітету. Економічна безпека України не може бути досягнута без зміни технологічних способів виробництва у всіх його визначальних ланках. Оцінюючи реальний рівень науково-технологічної й інноваційної діяльності в Україні, можна сказати, що країна залишається поза глобальними процесами постіндустріального характеру. Поки що Україна перебуває на індустріальній стадії розвитку економіки. Необхідно розробити стратегічний курс, основою якого має стати опрацювання та реалізація державної політики, спрямованої на створення необхідних економічних, інституційних, науково-технічних та соціальних передумов утвердження України як високотехнологічної держави.

Державна стратегія, орієнтована на забезпечення інноваційного розвитку України, повинна бути спрямована на виконання таких завдань:

– по-перше, безпосереднє здійснення заходів національного та регіонального рівня, які сприятимуть поліпшенню якісних характеристик вітчизняного науково-технологічного потенціалу, інтенсифікації процесу опанування науковими знаннями та новими технологіями, всебічному розвитку людського капіталу;

– по-друге, заохочення здійснення суб'єктами національної економіки інноваційної діяльності та інвестицій інноваційного спрямування з метою збільшення пропозицій інноваційних продуктів, технологій та знань;

– по-третє, заохочення попиту суб'єктів національної економіки на інноваційні продукти, технології, знання, створення сприятливих умов для впровадження інновацій у виробничу діяльність та побут населення.

Органи державної влади повинні забезпечити цю стратегію особливим інструментарієм: надання податкових та кредитних пільг, цільове фінансування інноваційних розробок, державне замовлення на інноваційну продукцію. Саме така стратегія є визначальною для прогресивних структурних зрушень у національній економіці та трансформаційного поступу в напрямі формування економіки знань.

Література

1. Новицький В. О. Імперативи інноваційного розвитку / В. О. Новицький // Економіка України. – 2007. – 2 (543). – С. 45–52.
2. Федоренко В. М. Інвестиції та економіка України / В. М. Федоренко // Економіка промисловості. – 2007. – 5 (546). – С. 12–16.
3. Александрова В. П. Прогнозування впливу інноваційних факторів на розвиток економіки України / В. П. Александрова, М. А. Скрипниченко, Л. М. Федулова // Економіка прогнозування. – 2007. – 2. – С. 9–26.
4. Чухно А. А. Сучасні економічні теорії : [підручник] / Чухно А. А., Юхименко П. І., Леоненко П. М. – К. : Знання, 2007. – 878 с.
5. Белоброва Е. В. Украина в условиях глобализации мировой экономики: технологический аспект / Е. В. Белоброва, М. В. Иванова, С. Ф. Санникова // Культура народов Причерноморья. – 2007. – № 111. – С. 31–33.
6. Матеріали експертної Всеукраїнської мережі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.experts.in.ua>
7. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Надійшла 04.03.2011

УДК 658

Е. А. ВАСИЛЬЕВА

Поволжский государственный университет сервиса, г. Тольятти

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ

В статье рассматриваются проблемы практической оценки конкурентоспособности предприятия сферы услуг, которые подчеркивают необходимость комплексной оценки деятельности предприятий и направления практического использования в аналитической работе. Подробно описываются особенности оценки конкурентоспособности услуги. Рекомендуется построение матрицы комплексной оценки конкурентоспособности предприятия сотовой связи, на основе которой составляется интегральный коэффициент конкурентоспособности. Приводится графическая интерпретация оценки конкурентоспособности предприятия сотовой связи.

The article considers the problems of the practical estimation of competitiveness of the enterprises of sphere of services, which emphasize the need for a complex estimation of activity of enterprises and directions of practical use of the analytical work. Describes in detail the features evaluate the competitiveness of the services. It is recommended construction of the matrix integrated assessment of the competitiveness of enterprises cellular communication, on the basis of which is made integral factor of competitiveness. A graphical interpretation of evaluation of the competitiveness of enterprises of cellular communication.

Ключевые слова: сфера услуг, сотовая связь, оценка, конкурентоспособность, модель, интегральный коэффициент.

Сфера услуг является одной из наиболее перспективных и быстроразвивающихся отраслей экономики. Необходимость выделения услуг подвижной сотовой связи как отдельного вида услуг объясняется причинами ее всемирного распространения, высоким качеством связи и универсальностью стандарта. Необходимость развития услуг сотовой связи определяется не столько объемами уже существующего рынка, сколько перспективностью его развития при относительной нестабильности в других отраслях российской экономики.

Российский рынок сотовой связи характеризуется высокой конкуренцией, которая заставляет операторов сотовой связи напряженно искать новые источники дохода и удержания абонентов, ориентируясь на универсальность услуг, а именно на качественный сервис, отличную связь и высокоскоростной интернет по оптимальным ценам. В этих условиях необходимы новые направления и инструменты, обеспечивающие предложение современных перспективных услуг, высокую производительность и надежность, гибкую ценовую политику и индивидуальный подход к предприятию сотовой связи.

Наряду с теоретическими исследованиями сущности конкуренции и конкурентоспособности, в экономической литературе давно обсуждается проблема практической оценки конкурентоспособности предприятия. Универсальной и общепризнанной методики комплексной оценки конкурентоспособности предприятия экономистами в настоящее время не выработано.

Исследование основных методов оценки конкурентоспособности предприятия показало, что кроме частных преимуществ и недостатков, следует выделить общие основные проблемы и недостатки, которые в той или иной мере сопутствуют рассматриваемым подходам и методам (табл. 1).

Решая задачу сведения массы равномерных и неоднородных показателей в единый показатель